

UNELE ASPECTE PRIVIND ORAȘUL BUCUREȘTI ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI CRIMEII (1853—1856)

de NICOLAE CIACHIR

Bucureștiul, în ajunul anului 1853, era un oraș cu peste o sută de mii locuitori, cu un pronunțat profil oriental, dar și cu importante încercări de modernizare, mai ales în urma măsurilor luate începînd cu deceniul al patrulea al secolului trecut.

Centrul orașului era o îngrămădire de case, palate și biserici, printre care se strecurau, ca artere de circulație, cele 6 poduri, zecile de ulițe și sutele de poteci ce se pierdeau în viile, livezile și grădinile boierești¹.

Periferia Bucureștilor era formată din numeroase sate, care, treptat cu dezvoltarea orașului, devin mahalalele acestuia².

La mijlocul secolului trecut, orașul nu se întindea mult dincolo de grădina Icoanei, terenul unde este astăzi parcul Libertății era mult în afara orașului, cartierul Cotroceni nu exista, iar amenajarea grădinii și lacului Cișmigiu s-a făcut abia pe la mijlocul sec. al XIX-lea.

¹ Fl. Georgescu, *Participarea maselor populare bucureștene la revoluția din 1848*, p. 29; N. Iorga, *Istoria Bucureștilor*, p. 290.

² N. Iorga, în „*Istoria Bucureștilor*” (Buc. 1939) arată că în orașul de peste 100 000 locuitori s-au deschis noi străzi, ca acelea de lângă teatru, șoseaua lui Kiseleff, grădina Cișmigiu, care se zicea acum „grădina lui Stirbey-Vodă”, se bucurau de îngrijire deosebită: în acestea cîntau muzici militare și tarafuri de țigani, lângă casele Bălăceanu cîntau lăutarii la „gridina de Lipsca”, iar Herăstrăul era un loc de plimbare plăcută. Un nou pod fu întins peste Dîmbovița, cimitirul fu scos în afara orașului, iar o comisie specială alcătuită încă în 1850, a luat ființă pentru a dirija înfrumusețarea capitalei. Sînt berării, ca a lui Rith, cafenele vieneze (ex. „Zumm Nohren”), hoteluri: „de France, de Londres, St. Peterburg”. S-au deschis parfumerii ca a Madalenei Marcovici în hanul Villacrosse, elegantele se coafează la frizerii și se îmbracă la modiste vieneze. Croitorii nemți ca: Klenk, Singer, Frank etc., care lucrează după prospectul lor (pantaloni neglijé); Dr. Turner a deschis băi nemțești la Sf. Elefterie, dansul se învață de dame la Emilia Petrovici; s-a deschis băcănia lui Wilhelm Thüringer; Marcovici din podul Mogoșoaiei vinde lucruri scumpe și fine, obiecte de artă etc.; de asemenea găsești multe și la magazinul Anglais. Mai multe străzi sînt pietruite deși li se zice de lemn, orașul este iluminat cu gaz, iar din 1852 se mai adaugă 25 felinare.

Podul Mogoșoaiei și șoseaua se stropesc, iar duminica este repaus pentru negoț; brutarii sînt siliți a da drept la cîntar, altfel piinea albă se vindea ca neagră, iar cea neagră se confisca.

Bucureștii, la mijlocul secolului al XIX-lea devin un centru economic din ce în ce mai puternic, depășind în această privință cu mult Iași, capitala Moldovei.

După 1848, deși predominau încă relațiile feudale, forțele de producție cunosc o dezvoltare mai rapidă. Crește numărul atelierelor meșteșugărești bazate pe cooperare capitalistă simplă, apar mai clar germeii industriei mecanizate, se fac proiecte și se ajunge la unele realizări în domeniul mijloacelor de transport și comunicație, cerute de dezvoltarea comerțului intern și extern.

Se dezvoltă industria morăritului, introducându-se pentru întâia oară în anul 1853, la moara Assan, o mașină acționată cu vapori, numită „Vaporul lui Assan“. La început mașina a fost privită de brutarii intere-

Existau librăriile lui C. A. Rosetti-Winterhalder, Danielopolu, Ioanid, care vindeau cărți indigene și străine.

Astfel este descris Bucureștiul de N. Iorga în perioada războiului Crimeii (Istoria Bucureștilor, p. 293—294).

Călătorul francez Appert, în 1853, găsește că Bucureștiul se impune prin măreția palatelor, bisericilor, parcului (Cișmigiu), plimbărilor (șoseaua Kiseleff), un oraș atât de interesant și plin de nobile amintiri istorice. I se pare interesantă Mitropolia, laudă cele două spitale și noua maternitate. Le compară cu acelea din Germania și desigur mai bune decât majoritatea din spitalele Ungariei și ale bogatului Hamburg. Se referă și la școli, care aveau acum și un curs universitar.

Un arhitect al orașului Paris, Pigeory, vizitează Bucureștiul în 1854. Îl farmecă de departe „grupele de acoperișuri ascuțite, căptușite cu tinichea și care de departe scinteau sub focurile zorilor ca niște plăci de argint“.

În același an, trecu prin București și Hénogne-Maliville. El arată că Bucureștii au 130 000 locuitori și nu s-a lecut încă de rănile focului din 1847. Curățenia se găsește numai la șosea și în grădinile de lux.

Tribonet-Lefebvre, avocat la curtea de casație și la consiliul de stat, autorul unei lucrări de statistică asupra Valachiei, se referă mai ales la perioada 1853—1854, când au staționat trupele rusești; că în această perioadă s-au înmulțit hotelurile și restaurantele de caracter occidental.

Jouve, autorul lucrării „*La Valachie au point de vue économique et diplomatique*“, Paris, 1858, constată impopularitatea austriecilor, ale căror spectacole militare nu atrag mulțimea.

El apreciază numai bisericile acestea „charmante petits édifices“ și acelea dintre curțile boierești care-i amintesc castelele din Franța. Naturalistul Ponjade (publică notele mai târziu, 1869), orașul îi dă o impresie generală de dezarmonie și dezechilibru lângă cofetăriile lui Boissier sau „Hotel de Chalot“, camerele mocănești „arce ale lui Noe“, bivoli, brașagii, circiumi cu lăutari.

Julius Schreiber, fost ostaș austriac, referindu-se la anul 1854, vorbește numai de jocurile de cărți care se practicau, de chefurii, care se soldau cu paharele de șampanie sfărimate în bucăți. Șoseaua îi place, dar Cișmigiu îl pare gol.

Richard Kunisch, afirmă că lipscanii sint în decădere. În schimb mare lux de partea suprarafinată, la magazine europene, grădini de vară și călești, cu teatru și operă, cu șoseaua plimbărilor păzită de soldați din cavalerie ținind în cumpănă sulitele și cu lumea aleasă din Cișmigiu.

La Londra a apărut în 1854 lucrarea lui Patrick O'Brien, *Journal of a residence in the Danubian principalities of 1853*.

„Cu excepția străzilor principale, puține case în București depășeau două etaje în înălțime. Locul era în trecut supus șocurilor de cutremur și acesta era motivul pentru care clădirile se făceau atât de joase. Sint multe ornamente pe majoritatea caselor noi construite și balcoane vopsite în culori vii sau aurite.“

Opera din București este un teatru elegant și confortabil, cum poate fi găsit în orice capitală din Europa. Pot încăpea în teatru circa 700—800 persoane.

Referitor la șoseaua Kiseleff, este o promenadă publică. În fiecare după amiază pe ea se înghesuie trăsuri elegante ale boierilor și agenților străini: în prezent este și mai animată prin prezența generalilor ruși și a statelor lor majore.

sați cu neîncredere, răspîndindu-se zvonul că „Moara de foc“ ar arde griul. Numai o iarnă grea, cu înghețarea Dîmboviței, a făcut pe deținătorii de grîu să fie nevoiți să alerge la „Moara de foc“¹.

Astfel se prezenta orașul București în anul izbucnirii războiului Crimeii.

Țarul Nicolae I, după revoluția din 1848—1849, a socotit că sosise momentul cel mai potrivit să rezolve favorabil pentru Rusia problema orientală. Diplomația rusă miza pe o conjunctură diplomatică favorabilă ca să lichideze Imperiul Otoman.

La 15 mai 1853 ambasadorul extraordinar al Rusiei la Constantinopol, Menșicov, declară rupte relațiile cu Imperiul Otoman și părăsește Constantinopolul plecînd la Odesa².

Pentru constrîngerea Turciei de a da satisfacție pretențiilor Rusiei, țarul recurse la ocuparea militară a Moldovei și Țării Romînești³.

La 21 iunie 1853, trupele rusești au trecut Prutul. Deși trupele rusești au ocupat Țările Romîne, totuși oficial războiul nu fusese declarat Turciei și nici Turcia nu declarase război⁴.

Comandant suprem al trupelor a fost numit generalul-aghiotant prințul Mihail Gorceacov⁵.

Avangarda trupelor rusești, după un marș de 12 zile prin Fălciu, Bîrlad, Tecuci, Rîmnic, Buzău, Urziceni, sosește la București.

La 3/15 iulie 1853, Mitropolitul Nifon, clerul, mării dregători, pri-meau la bariera Colentinei pe generalul Anrep-Element.

Peste 13 zile, la 16/28 iulie 1853, sosea la București generalul Gorceacov, însoțit de generalul Kotzebue, șeful statului său major⁶.

Casa lui Filip Leș, bogatul logofăt, era gătită pentru a-l găzdui, și în curte miliția romînească, cu muzica în frunte, i-a dat toate onorurile. Gorceacov trece în revistă garda, avînd lîngă el pe spătarul Năsturel Herescu, fost ofițer în garda imperială⁷.

Complicîndu-se evenimentele, domnitorii romîni în urma declarației oficiale a războiului, vor părăsi Principatele*.

Țarul, la 27 octombrie/8 noiembrie 1853, va adresa un rescript către generalul Gorceacov, cu privire la conducerea celor două Principate: „...În urma declarației de război — se spune în rescript — ce a făcut Rusiei Poarta Otomană, și începerii ostilităților de către turci pe Dunăre, gospodarii, prinții Știrbey și Ghica, manifestară dorința de a se lepăda de administrația principatelor Valahiei și Moldovei. Noi n-am voit să ne

¹ I. Ionașcu, A. Petric, P. Caraioan, *București, pagini de istorie*, p. 72; vezi și Arh. St. Buc., *Fondul Municipiului București, ad-tiv* 81 (1856) — înființarea unei mori și brutării în capitală.

² *Istoria Diplomației*, sub red. lui M. P. Potemchin, București, 1947, vol. II, p. 178.

³ *Istoria Romîniei* IV, Buc., 1964, p. 238.

⁴ E. V. Tarle, *Războiul Crimeii*, vol. I, Buc., 1952, p. 214.

⁵ *Acte și documente din renașterea Romîniei*, vol. II, p. 149—150.

⁶ E. Kavalenoski, *Der Krieg Russlands mit der Türkei...* Leipzig, p. 29—39; vezi și „*Vestitorul romînesc*“, nr. 53 și 57 din 4 și 18 iulie; vezi și Dan Berindei, *Orașul București, reședință și capitală a Țării Romînești* (1459—1862), Buc. 1963, p. 218.

⁷ N. Iorga, *Viața și domnia lui Barbu Știrbey*, Văleni 1910, p. 152.

* Astfel, Grigore Ghica la 18/30 oct. 1853 va preda puterea Sfatului Ad-tiv extraordinar, arătînd că „poziția noastră ajungînd a fi nepotrivită cu starea lucrurilor produse de evenimentele vajnice (*Acte și doc. din renașterea Rom.*, vol. II, p. 271).

împotriva acestei hotărâri“. „Pe de altă parte, am numit... un guvernator special cu numire de comisar extraordinar și plenipotent pentru amândouă principatele care va fi subț a voastră comandă, generalul adjutant Budberg“¹.

La 4/16 noiembrie, autoritățile moldovene întocmesc programul prevăzut la primirea generalului Budberg, plecând la Sculeni, pe Prut, să-l întâmpine. La 18 noiembrie / 1 decembrie el era în București.

La 11/23 decembrie 1853 generalul Budberg hotăra ca „...ziua de miercuri pentru dare de audiență și înfățișarea jalbelor“².

Baronul Budberg era ajutat în administrația celor două principate de doi vicepreședinți, Kalcinski la București și principele Uruzov la Iași³.

Trupele naționale muntene și moldovene fură înglobate sub comanda țaristă. Comandamentul rus a recurs de asemenea la formarea de detașamente de voluntari, care urmau să lupte alături de ruși împotriva turcilor.

Autoritățile locale urmau să dea concurs generalului locotenent Sellos, în vederea formării batalionului de voluntari⁴. La 3/15 aprilie 1854, cancelaria brigăzii a 3-a de gardă a generalului Sellos se afla în București⁵.

Prin București a trecut și feldmareșalul Paschevici, care la începutul lunii aprilie 1854 a inspectat trupele rusești din Principate.

La 3/15 aprilie, Pașchevici sosea în districtul Slam Rîmnic, iar la 8/20 aprilie generalul Budberg aproba 300 de ducați la dispoziția comisiei care organiza primirea feldmareșalului Pașchevici la București⁶. Pașchevici stă numai două zile în București, inspectează trupele din fața Silistrei, iar peste câteva zile, comandantul garnizoanei din Galați raporta hatmanului Mavrocordat că feldmareșalul, însoțit de generalul Gorceacov, a trecut prin Galați pe un vapor rusesc, îndreptându-se spre Reni și Ismail⁷.

De asemenea, a fost în Principatele române, tânărul ofițer Lev Tolstoi, care a vizitat numeroase orașe, iar la 26 mai / 7 iunie 1854 îi scria mătúșii sale, Egolescaia, că „...stă foarte liniștit la București, unde se plimbă, face muzică și mănincă înghețată“⁸.

Datorită intrării în război a Angliei și Franței de partea Turciei și a presiunii austriace, Rusia este nevoită să-și retragă trupele din Principate, teatrul de operațiuni mutându-se în Crimeia. La 19/31 iulie, generalul Gorceacov din cartierul său general de la Jilava anunță Sfatul administrativ că „orașul București se va deșerta fără zăbavă de trupele rosiane“.

¹ E. V. Tarlé, *op. cit.* p. 284.

² *Acte și documente din renașterea României*, vol. II, p. 322 (N. Iorga arată deci inexact că în februarie 1854 apărea „noul Kiselev“ — Generalul Kudberb. *Istoria Românilor*, vol. IX, p. 242—244, iar în „*Histoire des relations...* „Generalul Budberg din martie 1854, guvernează cele două principate“ (p. 313—316).

³ *Istoria României*, IV, p. 328.

⁴ *Acte și documente din renașterea României*, vol. II, p. 320—321.

⁵ Arh. St. Buc., *Min. de Război, Mold.* 1854, dos. 560, f 29 (orig. rusă).

⁶ Arh. St. Buc., *Min. de Interne, Ad-tive*, 1854, dos. 130, f 10, 24.

⁷ Arh. St. Buc., *Min. de Război, Moldova* 1854, dos. 606, f 50.

⁸ Gh. Bezviconi, *op. cit.*, p. 419, vezi și „Viața Rominească“, 1928, p. 105.

Tot la 19/31 iulie 1854, Gorciacov aduce mulțumiri felului cum s-au comportat locuitorii și funcționarii din Principate față de armata rusă: „...depărtându-se de capitala acestui principat, cu plăcere exprim membrilor administrației, precum și amplexațiilor și locuitorilor îndeobște, toată recunoștința mea, pentru silința ce au arătat fără deosebire pentru întâmpinarea trebuințelor armatei împărătești“¹.

Iar generalul Budberg, anunță Sfatul administrativ al României că „D. Comandant de căpetenie a binevoit a ni da poruncă de a merge după armia împărătească în mișcarea sa de concentrație, încredințând administrația țării Sfatului Administrativ Extraordinar, sub prezidenția d-lui Marelui Vornic dinnăuntru“².

Prin a doua adresă Budberg încredința Sfatului Administrativ, protecția supușilor ruși ce trebuiau să rămână în București, precum și localul consulatului general cu toate efectele ce se găseau în el. De asemenea, 30 de militari ruși grav răniți n-au putut fi evacuați și au trebuit să rămână în București. Pe baza înțelegerii de la Boiagi-Kioi dintre Austria și Turcia, încheiată la 2/14 iunie 1854, ocupația austro-turcă lua locul celei țariste³. Frontul se strămutase din principate în Crimeea. În acest timp, în principate situația revoluționară devine din nou acută. K. Marx și F. Engels apreciau chiar, în 1853, că avântul revoluționar din Principate era în stare să determine „naționalitatea valahă“ să joace un rol important în lichidarea existenței teritoriale a Turciei europene⁴.

Totuși populația Bucureștiului era alarmată că vin turcii⁵ și austriacii. Bucureștii vor suferi de pe urma ocupației turcești, soldații săvârșind excese care mergeau pînă la omoruri⁶.

La 27 iulie / 8 august avangarda trupelor turcești era în București, avînd un efectiv de 4 000 soldați conduși de Halim-pașa și de Sadyk-pașa*. Halim-pașa a trecut prin podul Calitei și podul Mogoșoaiei la casa fostului caimacan Cantacuzino; gazdă i s-a pregătit la Lenș, acolo unde stătuse Gorceacov⁷. Halim-pașa dădea o proclamație pe un ton categoric populației, „...ca țările romîne să fie cu totul la dispoziția Porții, iar pînă cînd îi va plăcea să preschimbe soarta voastră, nimeni să nu îndrăznească a lua inițiativa și a cere cu zgomot vreo prefacere, căci niște asemenea turburători vor fi pedepsiți de către noi cu asprime“.

La 10/22 august însuși Omer-pașa, comandantul suprem al armatei otomane de la Dunăre, își făcu intrarea în București la podul Beilicului. Omer a fost întâmpinat de vornicul orașului, Obedenaru. El intră în București cu 4 000 oameni (14 batalioane infanterie, 2 regimente cavalerie și 30 tunari). Cartierul general îl stabili la Cotroceni, iar divizia își fixă tabăra la Colentina.

¹ *Ibidem*, p. 479—480.

² Arh. M.A.E., 1854, dos. 95—3647, f. 294 (tipărit în tipografia serdarului Z. Karcaleki, intitulat „foaia extraordinară“, vezi și *Acte și doc. din renașt. României*, vol. II, p. 478.

³ *Istoria României*, IV, p. 239.

⁴ K. Marx — F. Engels, *Opere*, vol. 9, ed. politică, București, 1959, p. 10.

⁵ *Ruscaia Starina* (iulie 1894) p. 133.

⁶ D. Berindei, *op. cit.*, p. 218—219.

⁷ *Acte și doc.*, vol. II, p. 480.

* Sadyk Pașa (era polonezul Mihail Czajkowski).

În București s-a stabilit să fie o brigadă turcă și una austriacă cu doi comandanți ai pieții : generalul Popovici din partea Austriei și Zadîn-pașa din partea turcilor.

La 13/25 august a sosit în București și Derviș-pașa, noul comisar otoman în Principate, care nu nutrea sentimente prietenoase față de Austria și nu înțelegea ce rost mai are ocupația austriacă, cînd Principatele au fost evacuate de bunăvoie de ruși.

La 19/31 august, Derviș-pașa, numea un nou Sfat Administrativ, compus din Constantin Cantacuzino, Constantin Herescu, I. Filipescu și I. Cantacuzino.

Conform tratatului austro-turc, trupele austriace au ocupat Principatele romîne.¹ Retragerea trupelor rusești din Principate lărgea Austriei posibilitatea de a-și impune nestingherită autoritatea militară, întrucît trupele habsburgice vor fi cele care vor rămîne în țară, în timp ce armata turcă trebuia să urmeze frontul.

Generalul Ion Coronini-Cronberg a fost numit comandantul trupelor care au ocupat Țara Romînească și Moldova.

La 2/14 august 1854, mareșalul Hess trimise lui Coronini instrucțiuni pentru ocuparea Țării Romînești. Cu conducerea pieții din București fusese încredințat încă la 2/14 iulie, generalul Popovici, comandantul brigăzii din Caransebeș.

La 13/25 august, trupele austriece au intrat în București. „Telegraful romîn“ din Sibiu arată că Omer-pașa a ieșit în întîmpinare cu o stațiune de la București ; la linia cetății erau aliniate două batalioane de infanterie romînească și două escadroane de cavalerie turcă. Intrarea generalului Coronini în București s-a făcut la 13/25 august².

La orele 11 a intrat în București Coronini. Coronini a fost încartiruit de marele ban Cantacuzino în palatul lui Mauro. Trupele austriace care au primit misiunea să fie încartiruite în București făceau parte din brigada generalului Schwartz.

N. Iorga arată că în București, Coronini a intrat cu 12 000 cătane. El era italian de origine și între trupele lui erau 4 000 italieni mai ales în regimentul „Arhiducele Sigismund“. În piața teatrului, Coronini a primit defilarea trupelor. Mareșalul von Hess va veni în București mai tîrziu³.

„Telegraful romîn“ din Sibiu anunța că turcii au părăsit cazăr-mile din București, instalîndu-și tabăra în afara Bucureștiului⁴.

De asemenea și austrieicii s-au dedat la diferite acte neumanitare. Astfel, la București, un locotenent austriac, care mergea pe stradă cu compania sa, a tăiat mîna unui țăran, fiindcă acesta nu s-a ferit destul de repede din drum. Un alt ofițer, încartiruit la un negustor, a pretins să i se pună în cameră un șifonier, negustorul neștiind ce fel de mobilă este aceea, ofițerul i-a străpuns burta cu spada⁵.

¹ E. V. Tarlé, *op. cit.*, p. 424.

² *Istoria Romîniei*, vol. IV, p. 244—245.

³ N. Iorga, *Viața și domnia lui Barbu Știrbey*, p. 165—166.

⁴ „Telegraful romîn“ din 18 august 1854.

⁵ M. Palauzov, *Principatele romîne, Valahia și Moldova, Petersburg, 1859*, p. 259 ; vezi și N. Ciachir, *100 ani de la Unirea principatelor*, p. 70—71.

Un negustor din București, Gheorghe Cerlenti, care era decorat de turci, deoarece a cedat austrieților numai două camere din patru pe care le avea în total (avea familie mare), a fost scos în piață și biciuit public. La 2/14 octombrie 1854, chiar comisarul imperial turc Derviș-pașa se adresează lui Coronini, aducându-i la cunoștință dese reclamații ale populației din București contra actelor de violență și de atentate la bunele moravuri comise de soldații austriaci din garnizoană.

La 23 septembrie / 5 octombrie 1854, domnitorul Barbu Știrbey se întoarce la București. Sosirea lui putea da loc la manifestații publice de simpatie care nu puteau fi pe placul turcilor, deoarece Știrbey era susținut de Austria. De aceea Mashar-pașa, comandantul orașului București, ordonă prefectului de poliție Rosetti să împiedice orice manifestație publică în cinstea domnitorului.

Barbu Știrbey a călătorit cu vaporul pînă la Giurgiu, unde a fost așteptat de patru miniștri, o delegație de boieri și un batalion de infanterie.

Populația Bucureștiului a întâmpinat pe Știrbey cu urale și ovațiuni. În fața palatului așteptau generalii austriaci Alemar și Popovici, Mitropolitul, marele vornic Cantacuzino și alți demnitari. Din partea turcilor n-a participat nimeni. Amestecul Austriei în afacerile interne ale Principatelor și atitudinea filoaustriacă a lui Știrbey l-au lipsit însă din ce în ce mai mult de protecția otomană¹.

Derviș-pașa întreprinde o anchetă împotriva lui Barbu Știrbey, în care i se reproșează că n-a ascultat de ordinul sultanului de a părăsi imediat tronul la intrarea în țară a trupelor rusești. Din punct de vedere administrativ i se aduceau domnitorului 22 puncte de acuzare, printre altele că ar fi cheltuit peste sumele prevăzute în deviz pentru construcția Teatrului Național din București, iar sumele pentru întreținerea grădinii Cișmigiului le-ar fi întrebuințat pentru grădina Cotroceni.

La 5/17 iulie, Știrbey părăsi Bucureștiul sub pretextul de a face o inspecție. În seara de 7/19 iulie se găsea la Ploiești, unde semnă actul de renunțare la tron. Poarta numi cămăcan pe Alex. Ghica, fostul domn al Munteniei (1834—1842).

Austria avea de gînd să se stabilească definitiv în Principate. Buol, în septembrie 1855, se lăuda unui prieten că „avem principatele Dunărene în mînă“².

La 18/30 martie 1856, s-a încheiat tratatul de pace de la Paris, în urma terminării războiului Crimeii. La 21 martie/2 aprilie 1856 se vestea la București semnarea păcii de la Paris³. Austria era obligată să evacueze Principatele romîne.

La 17/29 aprilie 1856 la presiunea Rusiei și Franței, trupele austriace au primit ordin de evacuare parțială a Principatelor romîne.

La 5/17 august 1856, Coronini a fost înlocuit cu locotenentul general Marziani.

De abia la 19/31 martie 1857, ultimii austriaci părăseau orașul București, după ce comisarul Basili, reprezentantul Rusiei în comisia

¹ *Istoria Romîniei*, IV, p. 246.

² T. W. Riker, *Cum s-a înfăptuit Romînia*, p. 53, Buc. 1940.

³ „Vestitorul romînesc“ nr. 22 din 21 martie 1856.

specială de informare, deși sosise în Muntenia, și-a amînat cu 24 ore intrarea în București, pînă au părăsit orașul ultimii austriaci¹.

Cu toată prezența unor trupe străine în București, în viața social-economică și politică a orașului apar semne de înviorare. Se tinde la înfrumusețarea orașului. Astfel, în 1853 municipalitatea capitalei, Biroul clădirilor, a hotărît dărîmarea hanurilor mînăstirești: Greci, Stavropoleos, Constantin Vodă, Sf. Ioan și acela numit Sf. Ecaterina din str. Șerban Vodă². Încă din anul 1847, pe baza art. 36 din regulament, s-a hotărît dărîmarea acestor hanuri.

Aceste hanuri n-au fost dărîmate, iar în 1859, Ministerul din lăuntru al Țării Romînești, cerea dărîmarea hanurilor „pentru înfrumusețarea orașului și libera comunicație prin stradele de care e vorba”³.

De asemenea, sfatul orășenesc, împreună cu departamentul logofeției trebilor bisericești și instrucției publice, se ocupa „cu privegherea asupra îngrijirii copiilor orfani ce se cresc de doici pe la casele lor”⁴.

În decembrie 1853, sînt luate măsuri în privința tăbăcăriiilor ca să se așeze într-o parte a orașului mai restrînsă, într-o mahala mai depărtată sau afară din oraș, deoarece „infectînd aerul supără pe locuitori”⁵. Dintr-o anchetă făcută în aprilie 1856, se constată „că atît în susul cît și în josul Dîmboviței se mai află asemenea tăbăcării, ba încă și cherhanale de lumănări”⁶. Ministerul de Interne ordonă Municipalității capitalei să ia măsuri imediat.

Allăm că 708 lămpi luminau Bucureștiul în 1853. Cele de la ștabul orășenesc și de la temniță ard pînă la ziuă, iar cele 13 lămpi de la palatul M. S. ard în toată vremea pe an și numai pînă la 2 ore după miezul nopții. Celelalte ardeau prin rotație. Exemplu: în cele 4 luni de iarnă (noiembrie—februarie), cite 20 seri în fiecare lună, începînd aprinderea seara la un ceas după asfințitul soarelui⁷.

Costul iluminatului pe întregul an, pentru toate lămpile din București era calculat la 386 158 lei și 15 parale⁸.

La 14/26 aprilie 1853, corporația sacagiilor din capitală a încheiat un contract cu sfatul orășenesc privind udatul podului Mogoșoaiei și șoselei Kiselef în perioada 26 aprilie — 15 sept. în condițiile următoare: 1) „ne îndatorăm a uda partea străzii Mogoșoaiei de la palatul vechi înainte în sus, șoseaua Kiselef, pînă la proprietatea d-lui logofăt Arghiropol, precum și ulița ce merge din a Mogoșoaiei cu începutul din dreptul localului cancelariei d-lui consul al Rusiei spre casele răposatului Vilara, pînă la proprietatea d-lui logofăt Dimitrie Fălcoianu”⁹; 2) „udatul va fi în toate zilele, o dată pe zi, în afară de zilele care ploaie”¹⁰.

¹ *Acte și documente*, vol. I, p. 1 049.

² Arh. St. Buc., *Primăria Municip. Buc.*, arh. 89 (1853).

³ Arh. St. Buc., *Primăria Municip. Buc.*, arh. 89 (1853), f 83.

⁴ *Ibidem*, arh. 28 (1 853) f 1.

⁵ *Ibidem*, arh. 18, dos. 2 319 (1 853), f 1.

⁶ *Ibidem*, f 16.

⁷ *Ibidem*, arh. 121, dos. 2 422, f 13.

⁸ *Ibidem*, f 24.

⁹ *Ibidem*, Inv. arh., 75, dos. 2 376 (1 853), f 1.

¹⁰ *Ibidem*, f 1.

Tot în 1853, arhitectul oraşului avea sarcina să se ocupe cu vînzarea locurilor rămase de lângă grădina Cişmigiu, împreună cu alţi membri ai direcţiei centrale a lucrărilor publice¹.

În domeniul învăţămîntului, după revoluţia din 1848, forţele progresiste impun o oarecare democratizare a învăţămîntului, potrivit noilor cerinţe social-economice.

Încă în 1851 se pun bazele şcolii de inginerie în cadrul colegiului Sf. Sava, din care se va dezvolta facultatea de ştiinţe.

În 1852—1853 începe să funcţioneze „Şcoala de arte şi meserii“ în încăperile de la cişmeaua Mavrogheni.

În 1853, pentru formarea cadrelor necesare dezvoltării agriculturii, se reorganizează Şcoala de agricultură de la Pantelimon².

În 1853 începe să funcţioneze sub conducerea polcovnicului Iacobson, cu profesoare aduse din străinătate, Şcoala superioară de fete „pensionatul Domnesc“, cu interne bursiere din familii nobile sau fiice de ofiţeri³.

Telegraful român din Sibiu, anunţa la 5/17 decembrie 1854 că eforia spitalelor face cunoscut că la spitalul Filantropia s-a deschis de d. doctor Dimitrie Polizu un curs de chirurgie mică. Se primeau elevi în vîrstă de 18 ani, care făcuseră 4 clase primare şi puteau aduce dovezi de bună purtare.

În vederea dezvoltării învăţămîntului medical, dr. C. Davila în anul 1855 înfiinţează Şcoala obştească de mică chirurgie în chiliile de la Mihai Vodă (depozitul Arhivelor Statului de azi), iar în 1856 o transformă în şcoală de chirurgie (Davila sosit în Bucureşti în martie 1853, fu numit stab-doctor, medic de regiment). În 1855 se elaborează un program pentru o şcoală de comerţ⁴.

La 1 ianuarie 1853, „Teatrul Naţional făcut de arhitectul Heft îşi începe reprezentaţiile“⁵. Insemna extrem de mult, strămutarea trupei din „baraca întunecoasă a lui Momulo“ într-un teatru socotit ca unul dintre cele mai arătoase din Europa, cu o scenă înzestrată cu „maşinării nemaicunoscute la noi“, cu una dintre cele mai bune acustici din lume, în care şoapta interpretului se auzea pînă sus la galerie⁶.

Observăm o reînviore a presei. Ziarul oficios „Vestitorul românesc“ îl scotea Zaharia Carcalechi; „Journal de Bucarest“ — cu ştiri din toată Europa; „Bukarester Deutsche Zeitung“ — pentru colonia germană; „Patria“ — scoasă de grupul lui Grigore Ioranu (s-a menţinut cu greu din februarie—octombrie 1855).

¹ *Ibidem*, Inv. arh. 5 (1853) f. 16.

² N. Iorga, *Viaţa şi domnia lui Barbu Ştirbey*, p. 75—76.

³ N. Iorga, *Viaţa şi domnia lui Barbu Ştirbey*, p. 75—76.

⁴ D. Berindei, *op. cit.*, p. 218.

⁵ N. Iorga, *op. cit.*, p. 89.

⁶ Ioan Massoif, *Teatrul românesc*, vol. I, Buc. 1961, p. 403.*

În aprilie 1853, coniciarul de la Bukarester Deutsche Zeitung arată că Bucureştii are teatru în 4 localuri :

1 — teatru german — sala Slatinianu

2 — teatru francez

3 — opera italiană

4 — teatru naţional condus de Caragiale, cu ajutorul lui Wachmann pentru muzică.

În 1856 a apărut jurnalul științific Isis sau Natura, scris de Baraș — redacția jurnalului era lângă Bărăție, ulița Sporu. Apar foi unioniste: Timpul (17 dec. 1856), Concordia (6 febr.), România (2 aprilie) etc.¹.

Merită de semnalat că în timpul războiului Crimeii, francezii au construit linia telegrafică București—Giurgiu—Rusciuk. De asemenea, în 1854, austriacii, linia telegrafică București—Ploiești—Brașov. Tot atunci s-a făcut legătura telegrafică a Bucureștiului cu Moldova.

Cel dintîi oficiu telegrafic bucureștean a funcționat într-o clădire a Eforiei școalelor, situată în fața palatului Universității, la 9/21 septembrie 1854. Departamentul din lăuntru dispunea ca aici să se instaleze „laboratorul cu canțelaria de avize pentru linia telegrafică București-Brașov”².

Continuînd tradițiile revoluționare din 1848, masele populare bucureștene, în ciuda ocupației străine din perioada 1853—1857, ca și a reacțiunii interne și externe, în zilele de 21—24 ianuarie 1859 și-au impus punctul de vedere și l-au ales domn al Țării Românești pe Alexandru Ioan Cuza.

Masele populare bucureștene și-au adus aportul la toate evenimentele importante din istoria patriei noastre.

¹ D. Berindei, *op. cit.*, p. 220.

² I. Ionașcu, *op. cit.*, p. 73.